

Aanbevelingen voor het Ministerie van LNV

Achtergrond:

Naar aanleiding van het Commissie debat Dierproeven en TPI in 2022 heeft de Kamer diverse moties aangenomen waaronder een motie ten aanzien van het verlagen van dieren in voorraad gedood. Specifiek betreft het motie 32336-140: “een actieplan voor een snelle verlaging van het aantal in voorraad gedode proefdieren.”

Vanuit werkgroep fokcoördinatoren van de Dutch Association for Laboratory Animal Sciences (DALAS) zijn we bij dit soort onderwerpen nauw betrokken. Als werkgroep zijn wij ook bezig om mee te denken en te helpen bij implementatie van nieuwe wet en regelgeving over dit onderwerp. In de Code of Practice van de NCad ‘genetische gemodificeerde dieren in voorraad gedood’ staat het punt fokcoördinatie benoemt als een belangrijke factor die zou kunnen bijdragen hieraan.

I.s.m. het IvD-platform van DALAS is op 11 mei 2023 een middag georganiseerd om meer draagvlak vanuit het werkveld te creëren en te brainstormen over het terugdringen van het fokverschot. Op 11 mei 2023 zijn betrokkenen bij elkaar gekomen die een rol spelen in het fokbeheer en/of de IvD.

Sprekers waren Leonie van Rijt, namens het IvD-platform, Judith van Luijk, van het ministerie LNV met een toelichting op de motie “in voorraad gedood”, Jan Bas Prins, (Crick Instituut) over koloniekmanagement aldaar en Ronald van Os en Daphne Reijnen (namens de fokcoördinatoren-werkgroep) over de rol van fokcoördinatie. Deze voordrachten leidden al tot goede discussies over wat wel en niet mogelijk is qua terugdringen van het fokoverschot. Na de voordrachten hebben de deelnemers in verschillende kleine groepjes stellingen besproken over verschillende manieren om het fokoverschot beter terug te kunnen dringen. Hieruit zijn een aantal aanbevelingen naar boven gekomen, die kunnen helpen bij het terugdringen van het fokoverschot.

Fok coördinatie: Volledig in lijn met de Code of Practice van het NCAD (NCAD WP409 Advies Genetisch gemodificeerde dieren) verdient het de aanbeveling: dat “iedere instelling waar GM-dieren gefokt worden te verplichten om één of meerdere ter zake kundige fokcoördinatoren te benoemen”, met als belangrijkste taken:

- De coördinatie van de fok betreft de fok van proefdieren met het oog op het uitvoeren en bewaken van de specifiek voor de te fokken stam opgestelde fokstrategie ten behoeve van de productie van dieren voor de instandhouding van de stam en voor gebruik in dierproeven.
- De fokcoördinatie ziet toe op de juiste benaming en naamvoering van de foklijnen in overeenstemming met de internationale regels voor nomenclatuur.
- De fokcoördinatie overziet de gegevens over de fok binnen de instelling en het gebruik van de voortgebrachte dieren voor proeven en analyseert en beoordeelt deze aan de hand van de proefdier(fok)registratie.
- De fokcoördinatie adviseert en ondersteunt de onderzoeker en de Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) over en bij het beheer en de uitvoering van de fok.
- De fokcoördinator overziet dat de fokstrategie is gericht op het bewaken van de genetische integriteit van de stam, het welzijn van de dieren en het voorkomen van vermijdbare fokoverschotten. Cryopreservatie en rederivatie maken onderdeel uit van de fokstrategie.

Andere taken van een fokcoördinatie zouden kunnen zijn:

1. Ondersteunen bij het schrijven van vergunningsaanvragen bijvoorbeeld op het gebied van fok met intrinsiek ongerief, herknip etc, sanering.
2. Coördineren van cryopreservatie van bestaande lijnen en adviseren over nieuw te starten lijnen.

Wat betreft fokoverschot zijn de volgende punten besproken over hoe we fokoverschot kunnen terugdringen. Fokoverschot is niet te voorkomen, maar zou wel zo veel mogelijk beperkte moeten worden. Hiervoor zijn de volgenden opties:

1. Cryopreservatie van lijnen die niet meer gebruikt worden voor experimenten. Is een nationaal cryopreservatie programma handig en hoe registreren we dat dan?
2. Zou een nationale database voor alle aanwezige lijnen in NL helpen om een goed overzicht te krijgen over aanwezige lijnen in NL? Of moeten we dit meteen (of iets later) samenvoegen met andere (EU)-landen?

Deze punten werden door vele aanwezigen ondersteund.

Men is het eens dat niet alle redenen voor het afvoeren van dieren uit de fok voorkomen, weggenomen kunnen worden. Beperkingen zijn bijvoorbeeld:

- Bij de meeste foklijnen is een gedeelte van de nakomelingen van de foklijn niet geschikt voor experimenten omdat ze niet de juiste genetische samenstelling hebben. Gelukkig kan je soms de kans op verkeerde genetische samenstelling flink verkleinen door slim de fokparen te selecteren, wat in de praktijk vaak voorkomt.
- Bij uitwisseling van dieren tussen verschillende instituten, is er soms een beperking vanwege verschillen in microbiologische status. De aanwezigheid van sommige micro-organismen wordt dan niet aanvaardbaar geacht in een ander instituut.
- Uitwisseling tussen faciliteiten is soms niet te combineren met het doel van de proef, vanwege transport en daardoor vereiste tijd voor quarantaine en/of acclimatisatie.
- Het is niet te voorkomen dat voor het maken van foklijnen met nieuwe genetische aanpassingen ook dieren nodig zijn (eiceldonoren, foster moeders, infertiele mannetjes etc.). Tegenwoordig zijn door moderne technieken zoals Crispr Cas-technologie het aantal dieren dat nodig is om de genetische aanpassing in de juiste stam te krijgen aanzienlijk afgenomen.

Naar aanleiding van de discussie hebben de organisatoren een aantal punten op een rij gezet die zouden kunnen helpen het fokoverschot te reduceren.

De overheid kan helpen onze doelen te realiseren door gelden beschikbaar te stellen om meer mogelijkheden te krijgen om de adviezen verder uit te werken en uit te voeren.

Advies :

Van onderstaande punten kan verwacht worden dat ze wel kunnen bijdragen aan terugdringen van het fokoverschot. Deze aanbevelingen vanuit het werkveld zijn:

- **Alle instellingen waar (knaag)dieren gefokt worden, zouden een deskundige fokcoördinator moeten benoemen die overziet dat de fok goed georganiseerd wordt (zie boven).**
- **Binnen Nederland zouden fokcoördinatoren bij elkaar advies moeten kunnen vragen, bijvoorbeeld door bijeenkomsten te organiseren via de huidige werkgroep fokcoördinatoren (valt onder het IvD platform van DALAS)**
- **Om fokcoördinatoren op een gewenst niveau te krijgen en te houden, zouden (opfris)cursussen ontwikkeld moeten worden, bijvoorbeeld via DALAS en met ondersteuning van NCAD.**
- **Binnen Nederland zou deskundigheid over cryopreservatie en eventueel rederivatie gedeeld moeten worden en een Nationale database zou hierbij kunnen helpen en ook zou vanuit instituten die dat al beheersen een aantal teams in Nederland kunnen assisteren bij cryopreservatie van unieke foklijnen bij andere instituten. De Nationale database zou laagdrempelig moeten zijn en mogelijk kan aangesloten worden bij andere initiatieven (Bv ATEX van Radboud Universiteit en Universiteit Utrecht)**